

Поточний податковий контроль здійснюється в процесі фінансово-господарської діяльності платників податків шляхом проведення контрольних перевірок або застосуванням непрямих методів з метою з'ясування отримання доходів або пов'язані з отриманням інших об'єктів оподаткування.

Наступний контроль здійснюється за підсумками звітного податкового періоду. Він націлений на своєчасність подання платниками податків податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням податків, зборів, а також перевіряють достовірність цих документів щодо правильності визначення об'єктів і бази оподаткування та обчислення податків, зборів. Наступний контроль може проводитися у органі ДПС чи безпосередньо у об'єкта контролю. Наступний податковий контроль проводиться у формі документальних перевірок, зміст і види яких наведені у табл. 3.

Аналізуючи таблицю 3 слід зазначити, що кількість обставин, за якими можна проводити позапланову документальну перевірку у проекті збільшено проти діючого законодавства. Змінилася, в сторону збільшення, тривалість проведення планової та позапланової документальної перевірки.

Враховуючи також, що у проекті плануються узаконити непрямі методи перевірки, у зв'язку з цим доцільно виділити і таку ознаку як спосіб отримання доказів. За способом отримання доказів перевірки можуть бути документальні, про які йшла мова вище, та фактичні. Фактичний податковий контроль зумовлює використання контролюючими органами проведення інвентаризацій запасів, основних засобів, обстеження складських торговельних та інші приміщень юридичних осіб та житло громадян, якщо вони використовуються як юридичні адреса суб'єкта підприємницької діяльності, а також для отримання доходу, що дозволяють встановити фактичні дані щодо кількісних та якісних показників об'єктів оподаткування, їх відповідності даним податкового обліку.

Висновки. Таким чином податковий контроль є самостійним напрямком державного фінансово-економічного контролю, який має чітко визначену мету, предмет, завдання, об'єкт, суб'єкт і реалізується шляхом ведення обліку платників податків, інформаційно-аналітичного забезпечення, перевірок та експертиз. Основне призначення податкового контролю полягає у забезпеченні суворого контролю за дотриманням норм податкового законодавства щодо сплати податків і зборів.

Важливою формою податкового контролю є податкові перевірки, які класифікуються за рядом ознак (за відношенням до плану, залежно від часу проведення, за місцем проведення, за способом проведення, за способом отримання доказів).

Література

1. Лімська декларація керівних принципів контролю // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cqi-bin/main.cg?nreg=604_001
2. Україна. Закони. Про порядок погашення зобов'язань платників перед бюджетами та державними цільовими фондами: закон [прийнято Верх. Радою України 21.12.2000 р. № 2181] // Бухгалтерія. – 2001. – № 47. – С. 16.
3. Проект податкового кодексу України // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 29. – С. 22 – 31.

Надійшла 10.9.2010 р.

УДК 336.221 (045)

О.О. РАДЕЦЬКА

Хмельницький національний університет

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В даній статті розглянуто короткий аналіз системи оподаткування України, приділено особливу увагу існуючим недолікам та запропоновано шляхи по удосконаленню системи оподаткування

The short analysis of the system of taxation of Ukraine is considered in this floor, the special attention is spared existing failings and ways are offered on the improvement of the system of taxation

Ключові слова: податки, система оподаткування, Податковий кодекс.

Актуальність теми. Економічний розвиток України в нинішніх умовах господарювання потребує розробки відповідних підходів до удосконалення її податкової системи. На сьогоднішній день в Україні відсутні механізми адаптації фінансової системи держави до технологій, притаманних високорозвиненим ринковим суспільно-економічним відносинам.

Проблеми фіскальної політики, напрями її розв'язання постійно знаходяться у центрі уваги українських науковців та фахівців, але при цьому кожне нове дослідження, кожний новий аналіз та погляд є суттєвим внеском в розуміння такого надзвичайного складного та важливого явища як податкова система України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існує необхідність всебічного дослідження питань,

пов'язаних із впливом системи оподаткування на економічні процеси. Українські вчені мають певні здобутки в дослідженні теоретичних і практичних аспектів оподаткування. Питання реформування системи оподаткування України досліджували українські науковці: В. Андрущенко, Т. Василькова, Г. Василевська, С. Гасанов, В. Гєєць, Т. Єфименко, І. Луніна, В. Попович, А. Соколовська, В. Федосов та інші. Проте це питання й досі не втратило актуальності і потребує подальшого дослідження.

Аналіз публікацій, які так чи інакше присвячені проблемам оподаткування, показав, що пропозиції та дослідження щодо реформування податкової системи України здебільшого стосуються законодавчого поля. Водночас не звертається увага ще принаймні на дві, не менш вагомні, складові частини: а) принципи оподаткування, як початок побудови системи оподаткування; б) систему взаємовідносин між платниками та контролюючими органами, тобто поведінку всіх учасників податкового процесу. Можна відмітити, що саме формулюванню принципів оподаткування науковці приділяють недостатньо уваги, публікації на цю тематику майже відсутні [8].

Аналізуючи напрацювання українських вчених, слід відзначити, що багато проблем оподаткування ще не знайшли однозначного вирішення. Залишаються нерозв'язаними питання щодо принципів побудови та напрямів реформування податкової системи. Значні розбіжності спостерігаються у поглядах вчених-економістів на структуру податкової системи; необхідність диференціації ставок податків; сферу використання податкових пільг, які породжують негативні наслідки в практиці оподаткування.

Мета роботи. Актуальність зазначених проблем, їхня практична значимість і недостатня наукова розробленість обумовили постановку мети даної публікації.

Виклад основного матеріалу. Існуюча в Україні податкова система формувалася на початку 90-х років минулого сторіччя і значною мірою являла собою копію систем оподаткування країн з розвинутою ринковою економікою. Запозичення вказаного досвіду без урахування специфіки української економіки призвело до економічного пригнічення підприємств виробничої сфери, зростання цін, втрат у формуванні дохідної частини бюджету. Як показують дослідження, від 30 до 50 відсотків ВВП України створюється у тіньовій економіці, яка є недоступною для адміністрування податків. У сфері оподаткування щорічно виявляються численні факти ухилень від сплати податків, легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, незаконного виготовлення та збуту продукції, приховування прибутків від оподаткування, брудних фінансових обороток тощо.

Оскільки нинішня податкова система носить фіскальний характер, то вона не створює стимулів для розвитку виробництва, впровадження інновацій та інвестицій у реальний сектор економіки. У той же час створюються усі умови для вимивання значних грошових коштів з реального сектору економіки до тіньового. Питома вага усіх утримань, включаючи податки та обов'язкові відрахування на соціальні заходи, у складі ВВП становить від 35 до 40%, що є прийнятним для розвинутих країн, але досить обтяжливим для країн з перехідною економікою. Фахівцями підраховано, що сумарні податкові вилучення, при яких можливе економічне зростання у країнах, подібних до нашої держави, не повинні перевищувати 20-25 % у складі ВВП. Слід відмітити, що і в розвинутих європейських країнах у депресійні 20-30-ті роки минулого сторіччя, податки у складі ВВП не перевищували в середньому 16,5 %, а в окремих країнах були значно меншими: у Швейцарії – 6 %, Швеції – 8,5 %, Норвегії 10,9 %. Такою політикою держава давала можливість підприємствам створити достатню для сталого розвитку масу стабілізаційного капіталу [2, с. 23].

Вказані недоліки податкової системи спричинили необхідність модернізувати існуючу систему оподаткування, владнати суперечності між фіскальною функцією податкової системи та потребами стимулювання економіки. Останнім часом робляться спроби скоротити загальну кількість податків, знизити податкові ставки, зменшити кількість суб'єктів господарювання, звільнених від оподаткування, зняти деякі галузеві та регіональні податкові пільги, розширити базу оподаткування, запровадити спрощене оподаткування малого та середнього бізнесу, а також сільськогосподарських підприємств. У цьому напрямку розроблений проект Податкового кодексу, проекти законів щодо єдиного соціального внеску та податку на нерухомість тощо. Разом з тим, очевидно, що окремі модернізації без системної реформи податкової сфери приносять незначний позитивний, а іноді й негативний ефект. Так, успішний розвиток малого бізнесу, викликаний переходом на єдиний податок, фактично нівелюється сьогодні нормами Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Розбалансованість, відсутність системності в реформуванні податків не сприяє викоріненню недоліків у самій системі оподаткування. Реформа повинна торкнутися усієї системи податків і будуватися на засадах фіскальної достатності, обов'язковості, нейтральності та рівнонавантаженості, опиратись на єдину спрощену законодавчу базу оподаткування [7, с. 51].

Постійні зміни та доповнення до податкового законодавства України призводять до недоотримання прогнозованих показників виробничо-господарської діяльності підприємств та недосягнення кінцевого результату – прибутку, рівня рентабельності, окупності капіталовкладень тощо [1, с. 158].

Зміни у податковій системі відіграють ключову роль у макроекономічній політиці, оскільки безпосередньо впливають на процес перерозподілу доходів в усіх сферах економіки, сукупного використання ресурсів і сукупного попиту, і саме тому потребують чіткої розробки та послідовної реалізації.

Бюджет держави завжди є компромісом між основними соціально-економічними групами в країні. Це

компроміс між загальнодержавними та приватними інтересами громадян з приводу оподаткування доходів і власності, між центром і регіонами – з приводу розподілу податків і субсидій, між інтересами окремих галузей і фірм – стосовно державних замовлень [6, с. 16-17].

Зміна податкових ставок та введення нових податків, навіть державних, не стимулює діяльності підприємств жодної форми власності. Податковий тиск веде до згорання виробництва і призводить, зрештою, до значного зменшення доходів бюджетів усіх рівнів. Для податкової політики нашої держави поки що характерне те, що [5]:

- нові податки ні на підприємствах, ні у районах або містах не апробуються;
- не відпрацьовуються ставки оподаткування, а тому Верховна Рада України змушена досить часто їх змінювати;

- нерівномірне податкове навантаження, оскільки в основному тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково. Таким чином порушуються деякі з основних принципів функціонування системи оподаткування, які підтверджені світовим досвідом, а саме: загальність, рівність та визначеність;

- існує велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних витрат на їх адміністрування;
- методи обрахування податків встановлено у законодавчих актах та обумовлено в інструкціях Державної податкової адміністрації України, але часто надто складні алгоритми обрахування податків сприяє виникненню помилок і зловживань як з боку платників, так і з боку податківців;

- у нашу економічну систему пришвидшеними методами впроваджується податкова система розвинутих ринкових країн. Це свідчить про спадкоємність принципів і методів управління, про привалювання політики нової законодавчої влади над економікою, але необхідно бачити корені суспільного розвитку не у політиці, а у економіці та фінансах. Лише за таких умов економічна політика виступає одночасно формою використання об'єктивних економічних законів і формою вирішення суперечностей в економіці [7, с. 171].

- ще однією гострою проблемою є широкомасштабне ухилення від оподаткування. Цьому є декілька пояснень, по-перше, нелегкий податковий тягар погіршує економічний стан підприємств; по-друге, законодавство настільки громіздке та контраверсійне, що не порушити його майже неможливо. Його нерідко не знають комплексно не лише підприємці, а й самі чиновники, які здійснюють перевірки правильності нарахування та сплати податків. Підприємці не лише не здатні розібратись у складних законодавчих актах щодо оподаткування, але дуже часто не мають усієї повноти інформації щодо того, якими законодавчими документами регулюється вирішення того або іншого питання [4, с. 22].

Висновки. Для розв'язання вищезгаданих проблем доцільно вжити заходів, які могли б удосконалити систему оподаткування, зокрема:

- 1) Прийняти Податковий кодекс, який замінить чинне законодавство стосовно оподаткування. Кодекс має стати головним законодавчим актом, що регулюватиме усі податкові взаємини у суспільстві та застосовуватиметься до усіх податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету, окрім тих, що підпадають під дію Митного кодексу України.

- 2) Зменшити ставку ПДВ, що дасть змогу розширити базу оподаткування за умови скасування усіх пільг. За розрахунками експертів, при скасуванні лише деяких пільг з ПДВ ставку податку можна було б негайно зменшити до 16 % без будь-яких втрат доходів;

- 3) Реформувати податкову систему не лише на загальнодержавному, але й на регіональному рівнях, що має ліквідувати дисбаланс між дохідною та видатковою частинами доходів регіонів.

Література

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в XX столітті / В.Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Борейко В. Про забезпечення прискореного розвитку економіки України / В. Борейко // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 23-25.
3. Жарко Р.П. Окремі аспекти оцінки податкової системи України як інструменту регулювання розвитку підприємницької діяльності / Р.П. Жарко // Економіка, фінанси, право. – 2005. – № 3. – С. 25–26.
4. Захарін А.В. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку / А.В. Захарін // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 21–23.
5. Костюнік О.В. Стан та пропозиції щодо реформування податкової системи України / О.В.Костюнік // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://lucl.lucl.kiev.ua/start/lit_econom.html.
6. Лагцак В.В. Удосконалення системи прямого оподаткування в Україні / В.В. Лагцак // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 15–17.
7. Матвієнко П.В. Національному розвитку – власні сили / П.В. Матвієнко. – К. : Наукова думка, 2004. – 354с.
8. Ожогіна Н. Удосконалення системи оподаткування в Україні на шляху до Євро інтеграції / Н. Ожогіна // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://lp.edu.ua/index.php?id=2274>.

Надійшла 20.9.2010 р.